

gedaan, toen de communistische partijen op aanwijzing van de *Komintern* in tal van landen een 'Volksfront' hadden trachten te vormen); nadien deed Koejemans, nog steeds hoofdredacteur van *De Waarheid*, zijn best om in een reeks hoofdartikelen aan te tonen dat in de Sowjet-Unie een 'hogere vorm van democratie' was verwezenlijkt en dat voor Nederland aangepaste varianten bestonden op de dictatuur van het proletariaat.

Het eerste partijcongres vond in januari '46 plaats – congres nu weer van de CPN, want de toevoeging *De Waarheid* was vervallen. De Groot stelde er zich gematigd op. Hij viel de SDAP niet aan, betoogde dat de produktie verhoogd moest worden en waarschuwde tegen ondoordachte stakingen; zijn kritiek op het kabinet-Schermerhorn (kritiek óók op de afwijzende houding van het kabinet jegens de Republiek Indonesië) was eerder constructief dan aggressief. Hij had, mede gezien het feit dat *De Waarheid* meer dan driehonderdduizend abonnees had, hoge verwachtingen van de komende algemene verkiezingen. Wilde hij, zich gematigd opstellend, de kiezers niet afschrikken? Speelden ook consignes uit Moskou een rol waar Stalins beleid er in die tijd op gericht was, een verscherping van de politieke verhoudingen in West-Europa te voorkomen? Wij weten het niet, maar hoe dat zij: de CPN was teruggekeerd en Paul de Groot was haar leider.

★

Wij komen nu tot de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij, de SDAP.

Anders dan de RSAP en de CPN was zij als partij niet in de illegaliteit gegaan maar vele SDAP'ers en vooral ook vele leden van haar jeugdbeweging, de Arbeiders Jeugd Centrale of AJC, hadden in groepen (vooral ook in steungroepen voor illegale werkers en onderduikers) deelgenomen aan het illegale werk. De partij had in '40 de gelijkschakelingspogingen van Rost van Tonningen afgewezen en haar voorzitter, Vorrink, had een belangrijke rol gespeeld in het Politiek Convent, later ook in het (eerste) Nationaal Comité¹ dat zich, teneinde de OD de pas af te snijden, in '42 en begin '43 voorbereid had op een overnemen van de macht

¹ Wèl te onderscheiden van het begin '43 gevormde 'tweede' Nationaal Comité (het comité van Neher c.s.) dat niet meer was geweest dan een illegale organisatie van welke verzetsimpulsen waren uitgegaan.